

NOGĀŽU PROCESU NORISES NOVĒRTĒŠANAS IESPĒJAS AR DENDROĢEOMORFOLOĢIJAS METODĒM

Juris SOMS, Evita VARSLAVĀNE

Daugavpils Universitāte, Dabaszinātņu un matemātikas fakultāte

e-pasts: juris.soms@du.lv

Koku stumbru gadskārtu skaita un to pieauguma rakstura analīzi kā pētījumu metodi dažādu ģeomorfoloģisko procesu norises interpretēšanai zinātniskajā periodikā pirmo reizi apraksta somu zinātnieks J. Alestalo 1971. gadā. Viņš arī ievieš terminu „dendroģeomorfoloģija” (angl. *dendrogeomorphology*) un iedibina jaunu, integratīvu pētījumu virzienu Zemes zinātnēs. Aizvadītajās desmitgadēs šis virziens tika paplašināts un attīstīts eksogēno ģeoloģisko procesu pētījumos un mūsdienās ir iekļauts ģeomorfoloģijas pētījumu standarttehniku sarakstā, tomēr mūsu valstī līdz šim dendroģeomorfoloģijas metodes tikušas pielietotas mūsdienu eksogēno ģeoloģisko procesu izpētē tikai dažos gadījumos. Tāpēc, lai papildinātu ģeomorfoloģijas metodoloģiju Latvijā nogāžu procesu dinamikas izpētes kontekstā, 2009. gadā tika uzsākta dendroģeomorfoloģijas metožu aprobācija lauka pētījumos Daugavas senielejā. Vairākās vietās, kurās pirms tam bija fiksēti nogāžu procesi, respektīvi, noslīdeņi, avotcirki vai nobrukumi, izmantojot nokritušo, bet vitalitāti saglabājušo koku stumbru t.s. sasteigto dzinumu griezumus, kā arī atsevišķus citus indikatorus, tika noteikts šo procesu norises laiks. Dažos gadījumos kā datu avots tika izmantoti arī ar Preslera tipa svārpstu iegūtie urbumu serdeņi. Pētījumā iegūto rezultātu interpretācija tika veikta, paralēli analizējot dendroģeomorfoloģiskos datus un hidroloģiski-meteoroloģisko datu rindas. Tas parāda, ka nogāžu procesu aktivizācija Daugavas senielejā laikā griezumā lielā mērā ir saistīta ar ekstremāliem hidrometeoroloģiskiem apstākļiem.